

COMUNICACIÓ INTERCULTURAL

Feminisme islàmic

1

**Meritxell Farreny
Maria Lemus
Mariana Martínez
4t de periodisme, UAB**

FEMINISME ISLÀMIC

“Res no pot ser construït des d’un sol punt de vista, cap desplaçament no pot dibuixar un únic lloc”, perquè per a definir l’altre des d’una posició, s’ha de “donar a l’altre l’opció a rèplica, a ajudar, com a mínim, a complementar aquesta definició sobre si mateix” i a “donar l’oportunitat de definir aquell que acostuma a definir-lo” per transferir el poder i per no sotmetre’l a un únic judici privilegiat. Aquesta és una de les reflexions que proposa **Karo Moret**, historiadora i investigadora Predoctoral a la Universitat Pompeu Fabra, en l’episodi “Alteritat” del llibre *Humanitats en Acció*.

La complexitat de l’alteritat femenina no es basa en una sola lluita, segons Moret, sinó que és multifactorial i aglutina molts graus d’opressió: hi trobem “el racisme, el sexisme i el classisme”. En tant que és així, el feminisme, segons **Khadija Ftah**, periodista i feminista marroquina de la Xarxa de Migració, Gènere i Desenvolupament, de Cal Dona, afirma que “és l’únic moviment que lluita per l’interès social de forma altruista i que no margina les demandes de cap col·lectiu”. No obstant això, hi ha aspectes, corrents i discursos

PRESENTADORA, FÀTIMA AATAR, JUDITH JUANHUIX I NEUS MIRÓ,

MERITXELL FARRENY ©

que se subordinen en el feminisme hegemònic. En la xerrada *Creuant mirades feministes* a la biblioteca Bonnemaison de Barcelona, es va parlar de feminisme des del moviment LGTBI, el moviment trans, l’Islam i des de la mirada de les persones discapacitades.

UNA REALITAT ESTEREOTIPADA

Feminisme liberal, feminisme de classe, transfeminisme, feminisme radical, feminisme islàmic... les etiquetes envolten els relats periodístics, les ponències i les nostres converses quotidianes. Aquestes etiquetes, però, les determina el context i el canal: “crec que depenent del context i la situació pots parlar de feminisme islàmic, d’Islam o de moviment d’alliberació de les dones musul-

manes, o de només feminisme”, explica Khadija. “Les dones musulmanes estan oprimides, són submises i no poden opinar”. “Els homes musulmans són uns violents i uns masclistes”. Comentaris com aquestes se senten sovint pels carrers de les nostres ciutats. Expressions que omplen també, de fet, determinats discursos que es proclamen obertament com a feministes.

Però, és aquest un discurs realment feminista? Quines són les interseccions del moviment feminista? Com s’entén des de l’Islam el(s) feminisme(s)? I, sobretot, quin paper juguen i han jugat els mitjans de comunicació en la propagació del discurs de feminista?

No fa tant de temps que El País publicava la notícia “Prohibir sirve de poco cuando se trata de fundamentalismos” (2013) o La Razón treia el titular “España, nido islamista” (2013). Aquests periòdics estatals feien referència, en el primer cas, a la incompatibilitat dels principis de la religió musulmana amb les democràcies occidentals i, en el segon cas, a l’Islam com un ens homogeni i que s’interrelaciona, ipso facto, amb els atacs terroristes. Així, un 60% de les notícies que es publiquen per part dels mitjans espanyols són islamòfobes, segons l’Observatori de la Islamofòbia en els Mitjans, en què les temàtiques envers la comunitat musulmana es relacionen amb temàtiques com el gihadisme i el masclisme. En aquest sentit, Xantal Genovart, membre de la Fundació Surt i musulmana conversa remarca que *gihad* és una paraula que ens han segrestat. En contraposició exposa que és meravellosa perquè vol dir “esforç”, l’esforç per a ser millor. Per això tenim aquesta resistència envers la imatge que volen donar des de fora i amb la qual no ens sentim identificades. Però, bé, no se’ns escolta fins que no hi ha alguna cosa que interessa.”

La utilització de la comunitat musulmana i de l’Islam per a fins geopolítics van portar a Genovart a interessar-se per aquesta religió als 21 anys, tot trencant amb la mirada *europocèntri-*

ca i els estereotips i prejudicis sobre l’Islam. Reprenent a Moret, “la societat eurocèntrica s’encarrega de recordar-me que sóc l’altre de manera reiterada. No ets d’aquí, sóc migrant; no ets home, sóc dona; no ets blanca, sóc negra. Amb sort seré descodificada com l’alternança, l’alternativa; però, amb seguretat, per als ulls furtius continuaré sent l’altra, l’altre, l’alter”. En aquest sentit, si bé sovint ens escandalitzem de les violacions de drets humans que fan determinats països, com l’Aràbia Saudita, sembla que

**“GIHAD ÉS UNA PARAULA QUE
HAN SEGRESTAT. DE FET, ÉS
MERAVELLOSA I VOL DIR ESFORÇ
PER A SER MILLOR. ENS RESISTIM
A LA IMATGE QUE VE DE FORA”.**

deixen de ser violències menys flagrants quan es donen a Occident. Les sentències com la de La Manada o la sentència italiana que exculpava dos homes perquè la dona violada tenia aspecte “masculí” deixen en entredit el nostre sistema de valors. Hem de detectar els problemes reals i és per això que **Fàtima Aatar**, antropòloga i activista del Moviment Moro Antiracista, certifica que “el capitalisme racial, el patriarcat co-

lonial, són el problema i no el racisme social basat en la relació interpersonal, ja que aquest últim és conseqüència i no causa del racisme”. Per ajudar a les dones musulmanes a trobar el seu lloc, **Fàtima Ahmed**, presidenta l’associació intercultural Diàlegs de Dona del Raval, explica que mantenen l’objectiu principal d’apoderar lingüísticament i de “proporcionar eines perquè les musulmanes tinguin coneixements de com funciona la ciutat de Barcelona i el seu barri i que puguin tenir autonomia per a desenvolupar-se en la vida quotidiana, ja que, segons el perfil d’aquestes dones, la primera barrera a la qual s’enfronten és la lingüística: no parlen espanyol i encara menys català”. L’associació intercultural forma part de la Fundació Tot Raval i també se centra a conèixer el funcionament de la política, el reciclatge i la cura del medi ambient. De la mateixa manera, formen sobre igualtat i respecte perquè les voluntàries i professores de català i castellà tinguin en compte les diferents cultures i formacions (universitat, estudis primaris, món rural, ciutat), atès que seran el primer referent europeu. Un exemple és la festa de Sant Jordi, “de manera que s’acostumin a participar en l’espai públic i perquè vegin i se sentin part de la comunitat, ja que la soledat engloba els codis culturals, no només saber llegir, també saber desenvolupar-te en els contexts”. Les dones que hi assisteixen són

FÀTIMA

XANTAL

KARO

CANVI SOCIAL

YASMIN

Yasmin Salem és CEO de Masturah, una plataforma especialitzada en ocupació i empenedoria especialitzada per aconseguir que les dones musulmanes tinguin igualtat d'oportunitats en el món del treball.

RAMIA

Ramia Schannel és youtuber juntament amb la seva germana petita. Va emprendre aquesta iniciativa arran de la falta de representativitat en els mitjans de comunicació i per trencar amb els estereotips.

NUHAHB

KARIMA

Nuhahb és una doctora molt activa a Instagram, mitjà on mostra el seu dia a dia professional. Karima Ouchen i Faouzia Chati Badou també són activistes que contribueixen a la mateixa causa.

FAOUZIA

FONT: ONLINE©

de més de 27 regionalitats. A més, es realitzen espectacles, entre els quals la dansa afroamericana i d'altres festivitats religioses comunitàries “per tal de fomentar la convivència del barri”. L'estudi que realitzen implica a dones que van arribar a Catalunya fa 6 anys i que ara tenen una feina i se senten realitzades. Ahmed va arribar a Barcelona fa 25 anys i el que abans era una migració familiar “per obtenir una vida millor, ara és una migració feminista” perquè no havia vist mai abans tantes dones de Marroc que emigren soles. Actualment es tracta de la igualtat econòmica i “hi ha molts moviments de dones que ho exigeixen”.

LES INTERSECCIONS DEL(S) FEMINISME(S): UNA MIRADA POLIÈDRICA

La comunitat musulmana i, en particular, les dones, pateixen doblement opressions (múltiples) fruit del sistema capitalista (i colonial): primerament, com a dones que (con)viuen en un sistema patriarcal —atesa l'autoritat més

gran de l'home sobre la dona en l'esfera pública— i, en segon lloc, per motius religiosos. Fàtima Aatar fa un discurs contundent en la seva ponència a les Jornades Igualtat i Drets Civils sobre aquesta qüestió. Aatar parla de les interseccions des de les opressions però no com si fossin diferents actors que oprimeixen i exerceixen violència: “hi ha unes estructures de poder que nosaltres volem que es posin sobre la taula com que el capitalisme és racial i és a partir del sistema colonial que s'expandeix el patriarcat en l'àmbit mundial. Des del pensament decolonial es posa l'accent en què el problema es dona en la modernitat. No és un sistema polític concret, sinó un projecte civilitzatori en el qual entra la política, un estatus de pensament, de coneixement...”.

Aatar reivindica la necessitat de definir unes lluites polítiques pròpies que desmascarin aquestes estructures de poder.

Yasmin Salem, Míriam Hatibi, Ramia Schannel, Nuhahb, Karima Ouchen són dones feministes i activistes musulmanes que tenen un càrrec important en la nostra societat catalana i espanyola i que treballen amb el vel. Tenen influència en l'àmbit de la comunitat musulmana i no musulmana. Míriam Hatibi, analista de dades, activista social, feminista i membre de la Fundació Ibn Battuta i

MÍRIAM

musulmana, comenta que “les dones musulmanes són representades com a víctimes de la seva cultura i amenaçades i no considerades lluitadores o agents de canvi sinó objectes que han de ser salvats”. Actualment és entrevistadora del programa *Terrícoles* de Betevé, “ocupant una posició de poder que normalment les dones musulmanes no tenen” i, encara que és difícil aconseguir espais sosté que ha rebut molt suport durant el procés i que no ha patit cap discriminació directament. Tanmateix, també ha viscut situacions en què periodistes s’han negat a entrevistar-la perquè duu vel. La seva lluita se centra en la part social i no en la part religiosa del feminisme islàmic que li queda més lluny. Considera que calen moltes veus i perspectives perquè tot tingui sentit. Des de l'àmbit educatiu, li han comentat que han inclòs algunes de les seves obres, com *Leila* o *Mira’m als Ulls*, en el currículum escolar.

Fàtima Ahmed exposa que en parlar sobre immigració “sempre hi ha l’eix de gènere. A més, amb els esdeveniments dels últims anys ha augmentat l’hostilitat cap a l’Islam en el subconscient i en l’imaginari col·lectiu per efecte del terrorisme”. Ahmed explica que la discriminació no està només en tot allò que et puguin dir, sinó també en el fet relacionat “amb l’exclusió del treball perquè portes el vel o amb el lloguer del pis

“LA DISCRIMINACIÓ, VA MÉS ENLLÀ D’UNA MIRADA, SÓN ELS GESTOS I LES ACTITUDS RACISTES DE DESCONEIXEMENT ALIMENTADES PELS MITJANS DE COMUNICACIÓ”.

perquè t’anomenes Mohamed. La discriminació va més enllà d’una simple mirada, són els gestos i les actituds racistes de desconeixement alimentades pels mitjans de comunicació”. Ahmed considera que “com a comunitat s’han d’aportar idees, propostes, que puguin generar la igualtat en la societat” però de moment veu que les dones de Diàlegs de Dona del Raval només han tingut èxit en el sector de l’hostaleria: són dones joves musulmanes que van néixer a Barcelona i que tenen estudis universitaris i cicles formatius sobre administració i direcció d’empreses. Això no obstant, no se les permet realitzar pràctiques a no ser que sigui una entitat social que tingui la sensibilitat d’acceptar-les, com la seva. “Els nostres fills i filles, per ser musulmans i musulmanes, no tenen igualtat d’oportunitats. Són molts factors, que s’interseccionen... tot es barreja. Nosaltres aspirem a fer que la societat sigui igualitària i a tenir igualtat de drets”, reivindica Genovart des de la Fundació Surt. Aquestes interseccions d’opressi-

KHADIJA FTAH

Khadija Ftah avalua negativament el tractament dels mitjans de comunicació pel que fa a l'Islam i els moviments feministes, ja que encara hi ha programes televisius que en reproduïxen estereotips i prejudicis. En referència al feminisme, s'ha centrat a advocar pels drets individuals però no s'han de deixar de banda els drets col·lectius. Ftah creu que "el feminisme ha assumit com a cultura normal i natural la cultura europea i, als ulls de les europees, no es considera a les musulmanes suficientment emancipades per ser dones que practiquen una religió i vesteixen d'una manera determinada".

ons se les troben cara a cara moltes joves que, malgrat decidir portar lliurement, per exemple, el vel—l'anomenat *hiyab*—, es topen amb la falta d'igualtat d'oportunitats tant a escala formativa com laboral: "Es parla a 2n de batxillerat de llibertat sexual però després no hi ha llibertat per vestir una com vol, si vol portar un vel, que és molt identitari...", diu Genovart.

Khadija Ftah pensa que les interseccions en el feminisme es donen de manera insòlita, de tal manera que és només en moments puntuals que poden teixir aliances entre el feminisme hegemònic i el feminisme decolonial: "aquestes aliances només es poden crear quan hi ha una voluntat de millorar, de treballar en conjunt i de reconèixer els sabers de cada dona per part tant del feminisme hegemònic com del feminisme decolonial. Per exemple, el que ha succeït aquest 8 de Març s'ha produït gràcies a les aliances insòlites que s'han creat dins de l'assemblea de la vaga."

VEL SÍ, VEL NO. TORNEM A OBRIR EL DEBAT?

De la mateixa manera que Moret exposa que la seva pell és la "marca", el vel ho és per a les dones musulmanes. El debat del vel té molts adeptes. Però també és, certament, com la caixa de pandora. Per a Xantal Genovart, "el vel significa posar en un segon pla l'aspecte físic, en lloc de posar el teu valor en l'aspecte físic. És feminista, perquè no

volem entrar en aquest joc i és una estratègia més. Tan bona com la que diu que vol ensenyar perquè és una manera de reivindicar la meua llibertat." Però l'auge de l'extrema dreta i dels discursos populistes arreu del món—i, en concret, dels populismes 2.0, és a dir, aquells que es donen a la xarxa—afavoreixen la hipersimplificació de la realitat. Moret cita a **Jean Baudrillard**, que ha apuntat sobre "la necessitat que té occident de crear i produir alteritats per simplificar la descodificació dels subjectes que arriben del que la mateixa Europa ha classificat com les seves perifèries" i, en aquesta línia, Khadija veu que "ara més que mai la imatge que es transmet des dels mitjans és clau; la seva funció hauria de ser la de trencar prejudicis sobre les minories, no reproduir-los, perquè el rumb que està prenent és perillós. Hem vist a Nova Zelanda què pot passar quan la Islamofòbia arriba a l'extrem en el context d'auge de l'extrema dreta." La periodista Khadija "valora negativament el tractament dels mitjans de comunicació sobre l'Islam "perquè se segueixen reproduint estereotips i prejudicis sobre l'Islam i els musulmans (el vel, el menú Halal i la dificultat de fer el ramadà durant època d'exàmens)". La representació dels moviments feministes islàmics als mitjans és nul·la. Per aquest motiu, l'autorepresentació és necessària, perquè "les dones musulmanes som les úniques que coneixem la

FÀTIMA AHMED

Fàtima Ahmed creu que en l'actualitat, els mitjans de comunicació, quan parlen sobre la immigració, sempre diuen tot el que és negatiu i, de fet, "quan es parla de la immigració sempre hi ha un eix que és el gènere". Des de Diàlegs de Dona, una associació que està en contacte amb serveis socials perquè les dones ocupin un espai en la societat i tinguin oportunitats professionals, es té en compte que "l'element primordial és que les dones sàpiquen comunicar-se i tinguin la capacitat d'expressar-se si es troben en algun un problema o si viuen una situació de vulnerabilitat en la qual no se senten còmodes".

nostra situació real, les nostres opressions i el que ens oprimeix i només si prenem la paraula podrem eliminar els prejudicis, ja hem vist que passa quan deixem a altres parlar per nosaltres. El dia que aparegui als mitjans una dona musulmana parlant d'ecologisme, de tecnologia, de literatura o de salut, aquell dia haurà començat una revolució real, i serà llavors quan podrem parlar sobre que s'estan trencant prejudicis i d'aspirar a una societat més justa, igualitària, i lliure d'estereotips”.

EL VEL EN LA QUOTIDIANEÏTAT MUSULMANA

Firdaus El Qayed Abboud, estudiant de segon d'educació primària a la Universitat Rovira i Virgili (URV) no porta vel: “representa un procés important en què has d'estar preparada. S'ha de respectar el moment de cada noia i no t'has de deixar influenciar”. Considera que és un tema delicat perquè no és un accessori ni un joc, és la connexió de la dona amb Déu. No té res a veure amb la cultura. Tot i això, porta un mocador als casaments.

Firdaus assegura que hi ha diverses maneres de portar-lo. “En el seu cas el combina amb alguna cosa decorada i d'acord amb de la vestimenta. Cada noia crea el seu estil propi. També hi compren vestimenta “tradicional” o l'opció “moderna i occidental” de jersei, pantaló i vel”.

Ikram Ez Zahryy Oubbih, estudiant de segon de pedagogia a la URV, tampoc porta vel. Explica que, tot i que no li és cap inconvenient, a algunes de les seves amigues el vel islàmic les ha perjudicat a l'hora de trobar feina. Creu que “la dona té un paper molt important dins l'Islam, però de vegades es confon la cultura de la religió”. “No hi ha color ni textura ni cap model de vel imposat, sinó que cada persona decideix el seu es-

“PORTAR VEL HA ESTAT UN PROCÉS PROGRESSIU, NO IMPULSIU. HO HE VISCUT DE MANERA NATURAL, SENSE IMPOSICIONS”.

til en funció dels seus gustos”, explica Ikram. **Haya El Kasmi**, estudiant de segon del cicle superior en forestal a l'Escola Agrària d'Amposta, no duu vel, ni tampoc la seva germana petita. La seva mare sí des que era jove i els compra als basars, mercats, exceptuant ocasions assenyalades que “anem a una botiga de roba que te'ls pugui confeccionar al teu gust o buscar-te'n a mida. Hi ha moltes formes de portar el vel i cadascuna ho fa a la seva manera.” Considera que “generalment es pensa que totes les dones que porten vel és perquè les obliguen els homes, quan real-

ment el porten perquè és la seva creença.” **Dikra El Anssari**, estudiant de tercer d'enginyeria (especialitat en qualitat, manteniment i seguretat industrial) a la universitat de Casablanca, porta vel des dels 15 anys, moment en què va tornar al Marroc. Compra vels a botigues especialitzades per als vels que es troben per tots els mercats, botigues, fires, malls. “Cadascuna se'l posa de la manera que li agrada o com sent còmode. Hi ha qui es posa un mocador en festes com *El Eid El Fitr*, *Eid Al Adha*, a casaments i pelegrinatge.”

Assia El Hamoudy, estudiant de 4t de filologia anglesa a la Universitat de Lorraine, porta el vel des dels 18 però assegura que mai li han imposat portar-lo. “En un principi només el portava algunes vegades. Ha estat un procés progressiu, no impulsiu. Ho he viscut de manera natural, sense imposicions”. Forma part d'una família nombrosa i els pares els han educat de la mateixa manera, no hi ha diferències entre nois i noies, explica. Remarca que l'entorn influeix a l'hora de fer el pas i de dur-lo perquè algunes noies tenen por al rebuig. Per aquest motiu, es prenen un temps de reflexió. En el seu cas no se'l posa a l'escola on realitza les pràctiques professionals perquè està prohibit. Per a Assia, “la manera de posar-se el vel és personal, és com la forma de pentinar-te. Depèn del dia i del temps.”

CHEBAKIA

ATENEU DEL RAVAL

FAOUZIA

RAMADÀ MUBARAK: DE CELEBRACIÓ

Totes les comunitats musulmanes celebren el Ramadà al maig. El Ramadà és el quart pilar de l'Islam i simbolitza la disciplina, l'autocontrol i el creixement espiritual. Enguany, el 14 de maig de 2019, l'Associació de Dones Marroquines de Catalunya (ADMC) va organitzar el segon *Iftar* Popular del Ramadà, és a dir, el sopar que trenca el dejuni diari (iftâr) i l'abstinència total (no es pot menjar, ni tenir relacions sexuals, ni mentir i cal respectar a l'altri). S'ha ideat amb l'ajuda de *Labideas-coworking social*, de l'Ateneu del Raval, espai on es va celebrar. El sopar estava obert a tothom però, en especial, a la gent del barri. Dut a terme cada dimarts del mes, van difondre l'esdeveniment via *Facebook* perquè arribés a molta més gent. "Aquesta és una manera d'apropar un dels costums musulmans més importants al conjunt de la societat", diu **Faouzia Chati Badou**, l'amfitriona de la vetllada d'aquella nit. Faouzia va

rebre l'ajuda de la seva família, de col·laboradors i d'Aigües de Barcelona per preparar-ho tot. La intenció és esperar de l'alba fins a la posta de sol (*maghrib*), fer les oracions, una d'optativa (*tarâwih*) i començar amb l'àpat. Faouzia explica que "t'has de comportar sempre correctament, però en l'època de Ramadà, no pots faltar el respecte a ningú, ni causar dany. Abans de menjar sempre demanem un desig i pensem amb els nostres germans de Palestina i en altres països que pateixen". Faouzia ha convidat fins i tot a la seva professora de català i a les companyes que assisteixen a classe amb ella.

La mare de **Salma** és amiga de Faouzia. Explica que és membre d'un grup de monitors de l'esplai del Raval i del Gòtic i ha convidat a tots els companys i companyes per fer pinya. Així doncs, el 14 no va ser un dimarts qualsevol, ja que va ser el dia que va reunir més gent, fins a una cinquantena de persones. El Ramadà s'organitzava

ON COMPRAR EL VEL?

Segons Firdaus, una de les marques més importants és Modanisa d'una empresa turca. Personalment, ella no en porta però sí la seva germana gran i la seva mare. Explica que els compren a botigues online musulmanes de Marroc i de França.

Ikram acostuma a comprar via online a Kaylo i Sefamerve i, de forma esporàdica, en alguns comerços àrabs de la ciutat de Tortosa. Dikra se'l posa a una volta i sense agulles i els compra a botigues musulmanes o al Bershka. Assia els compra a H&M, Zara i C&A. També ho fa per Internet o, en cas que vagi al Marroc, els compra a alguns comerços.

FIRDAUS

IKRAM

DIKRA

ASSIA

HAYA

FONT: PERSONAL ©

manera comunitària per reunir-se tots plegats. Tradicionalment el primer aliment que es consumeix en dejuni és el dàtil. A més, es va repartir el plat típic de Marroc, la sopa Harira de pollastre, llegums i verdures, i l'altre plat estrellat, la Chebakia, una de les postres dolces per excel·lència “per l'alt poder nutritiu”, explica Haya el Kasmi, amiga d'una de les

ATENEU DEL RAVAL

membres de les integrants del grup de treball. Kasmi aclareix que el dàtil i la llet són els aliments primordials per començar l'àpat però que, tot i això, a casa seva només prenen els dàtils i beuen suc que fa la seva mare. També preparen una sopa de marisc, en lloc de la Harira, que acompanyen amb una amanida, pollastre i pebrot, carn picada, mini pizzes, mini panets i les postres: Chebakia i Makroup. A més, afegeix que s'ha de resar cinc vegades al dia i que, a trenc d'alba, ja no es pot menjar. El que fa la gent és, segons explica, despertar-se una hora abans per a menjar, resar i anar a dormir un altre cop. Aquest seria el cinquè i darrer cop que es resa. A primera hora del matí, els homes van a la mesquita i les dones preparen el menjar. L'imam ha de recitar tot l'Alcorà durant el mes, primer comencen amb una frase d'obertura i després segueix. Si hi ha una separació física, les dones se situen a una altra banda i, si no, s'usa la jerarquia, homes, nens, dones i, finalment, les nenes.”

El Ramadà també és considerat un mes de generositat. Per aquest motiu, la germana de la Kasmi, per exemple, va convidar a totes les amigues i es van reunir amb la família d'Ampos-ta i de Ferreries per establir relacions socials. A, Marroc, si la gent pot, es queden fins a les tres o les quatre de la matinada. Seguint el calendari

EL RAMADÀ ÉS CONSIDERAT UN MES DE GENEROSITAT I TOT UN RITUAL QUE VA MÉS ENLLÀ DE L'ABSTINÈNCIA. SUPOSA UN EXERCICI D'ESPIRITUALITAT.

lunar, l'any marroquí és diferent de l'any cristià, ja que el primer va per l'any 1400 quan va néixer Mahoma. Cada any el Ramadà, el mes més valorat per la comunitat islàmica, s'avança 10 dies i en els últims dies, en acabar, es realitza una festa. Així doncs, la celebració del Ramadà és tot un ritual que va més enllà de l'abstinència i suposa un exercici d'espiritualitat. Congrega persones diverses -siguin o no musulmanes- i es converteix en una oportunitat per a la intersubjectivitat. En aquest sentit, la investigadora Karo Moret expressa que, el fet de “quedar-se fora dels imaginaris oficials, de viure en la perifèria permet un desplaçament físic i de la consciència del centre atorgat, i allibera per a l'exercici d'una voluntat diaspòrica percuient que ajuda a traspasar el que és estructural”.

Apropar-se en una de les festivitats més importants d'una cultura i conèixer el feminisme des d'un altre espai permet unir llaços amb els ciutadans del món i trencar l'imaginari impostat.